

นิพพาน

สำหรับทุกคน

www.dhamma4u.com

ธรรมะใกล้มือ

ลำดับที่ ๔
ปี ๒๕๕๒

ธรรมะเล่มน้อย

เป็นหนังสือธรรมะขนาดพกพารายเดือน ๑๒ เล่ม ๑๒ เดือน เพื่อเจริญสติและแสวงหาปัญญาเบื้องต้น สำหรับผู้ไม่มีเวลาศึกษาเนื้อหาโดยละเอียด สามารถมีส่วนร่วมได้โดย

๑. ผู้ที่อ่านแล้วคิดว่าดีมีประโยชน์ โปรดส่งมอบให้แก่ผู้อื่นต่อ เปรียบดังท่านให้ทาน

๒. สนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อยตามกำลัง

๓. เลือกจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อย เพื่อเผยแผ่ในวาระต่าง ๆ เช่น งานวันขึ้นปีใหม่ งานวันเกิด งานสมรส งานเฉลิมฉลอง งานบุญ งานศพ ฯลฯ โดยสามารถเลือกเอาเฉพาะ ส่วนที่เป็นธรรมบรรยายและพิมพ์บางส่วนเพิ่มเติมได้

ธรรมะดี ๆ มีติดตัวไว้ เพื่อเจริญสติและปัญญา

ร่วมเป็นเจ้าของภาพพิมพ์ธรรมะเล่มน้อยได้ที่

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

โทร. ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐

สัจจสารจากสวนโมกข์ นิพพานสำหรับทุกคน

เมื่อได้ยินคำว่า “นิพพานสำหรับทุกคน” หลายคนจะสั่นหัวและเข้าใจว่าเป็นเรื่องข้อมแมวขาย ไม่อยากจะสนใจก็ได้. ข้อนี้เป็นเพราะเข้าใจความหมายของคำๆ นี้ น้อยเกินไปและไม่ตรงตามความจริงอีกด้วย.

ลูกเด็กๆ ในโรงเรียน ได้รับคำสั่งสอนว่า นิพพานคือการตายของพระอรหันต์.

ประชาชนชาวบ้านทั่วไป ได้รับคำสั่งสอนว่า เป็นนครหรือบ้านเมืองพิเศษ ไม่มีความทุกข์ มีแต่ความสุขสมปรารถนา ซึ่งจะไปถึงต่อตายแล้ว สำหรับผู้ที่สร้างบารมีมาแล้วหลายหมื่นชาติ. นักพัฒนาแห่งยุคปัจจุบัน เห็นเป็นเรื่องขัดขวางการพัฒนา ไม่ควรนำมาเกี่ยวข้อง หรือพูดถึง. นักศึกษาทั่วไป ก็จัดไว้เป็นเรื่องสำหรับคนวัดแก่คร่ำคร่า, ไม่ต้องสนใจ. คนหนุ่มสาวเห็นเป็นเรื่องจืดชืดไม่มีรสชาติ น่าเกลียดน่ากลัว. เจ้านาคทั้งหลายก็พูดกันแต่ปากว่าขอบวชเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง. พระอาจารย์แก่ๆ

ก็บอกว่า เป็นเรื่องที่ไม่อาจมีได้แล้วสำหรับ
สมัยนี้ คู่กันกับพระอรหันต์ ซึ่งไม่มีอีกต่อ
ไปแล้ว. ในที่สุดเรื่องนิพพานก็เป็นเรื่องลึกลับ
ไม่มีใครสนใจ ทำให้เป็นหมั่นเงียบอยู่ใน
พระคัมภีร์ สำหรับเอ่ยถึงเป็นครั้งคราว โดยที่
ไม่รู้ว่าเป็นอะไรกันแน่.

ที่จริงนั้น ถ้าไม่มีเรื่องนิพพาน พุทธ-
ศาสนาก็เท่ากับไม่มี. เมื่อไม่สนใจนิพพาน
ก็เท่ากับไม่สนใจพุทธศาสนา. เมื่อไม่มี
อะไรมาทำให้สนใจได้ เราก็ไม่ได้รับ
ประโยชน์อะไรจากพุทธศาสนานั้นเอง.
ข้าพเจ้าเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่เราจะสนใจ

และทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดขึ้นมา ให้สมกับคำว่านิพพานเป็นบรมธรรมหรือสิ่งสูงสุด จุดหมายปลายทางของสิ่งที่มีชีวิต และเกี่ยวข้องกับอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน.

นิพพานไม่เกี่ยวกับความตาย โดยประการทั้งปวง. คำว่านิพพานนี้ แปลว่า เย็น. เมื่อเป็นคำชาวบ้านพูดกันตามบ้านเรือนก็แปลว่าเย็น. เมื่อมาเป็นคำภาษาธรรมในศาสนาก็ยังแปลว่าเย็นอยู่นั่นเอง แต่หมายถึงเย็นจากไฟกิเลส เมื่อภาษาชาวบ้านหมายถึงเย็นจากไฟธรรมดา.

โดยทั่วไปในพระไตรปิฎก ไม่เคยใช้คำ

ว่านิพพานในความหมายแห่งความตาย. เมื่อ
 พุดถึงความตาย ก็มีคำว่ามรณะ หรือมิฉะนั้น
 ก็ใช้คำว่า ปรีนิพพาน, เช่นประโยคว่าการ
 ปรีนิพพานจักมีสามเดือนจากนี้ เป็นต้น.

นิพพานเป็นธาตุอย่างหนึ่ง คือความ
 เย็นเมื่อหมดกิเลส และแบ่งเป็น ๒ ชนิดคือ
 สิ้นกิเลสเย็นแล้ว แต่ระบบอินทรีย์อวัยวะ
 สำหรับรับอารมณ์ยังไม่เย็น, และอีกอย่างหนึ่ง
 ระบบอินทรีย์นั้น ๆ ก็เย็นแล้วด้วย. เหมือน
 ถ่านไฟที่ลุกโชน เมื่อดับลงใหม่ ๆ ยังร้อน
 จับไม่ได้, ต้องรออีกระยะหนึ่งกว่าจะเย็นสนิท
 และจับได้ ฉันทใดก็ฉันทนั้น. คำๆ นี้ได้

เปลี่ยนความหมายเป็นความตาย ด้วยการอธิบายของคนชั้นหลัง ซึ่งเป็นของธรรมดาในโลก, จนคนไทยเราสมัยนี้ก็ใช้ความหมายนี้. ข้าพเจ้าเองเมื่อเป็นเด็กนักเรียนก็ได้รับคำสอนเช่นนี้, แรกบวชใหม่ๆ ก็ยังเข้าใจเช่นนี้ และบอกเพื่อนฝูงหรือศิษย์ให้เข้าใจเช่นนี้. ต่อเมื่อได้ศึกษาพระบาลีตัวจริงจึงพบว่ามันคนละเรื่องจากความตาย แต่เป็นความเป็นที่ไม่รู้จักตาย และเป็นสิ่งหล่อเลี้ยงชีวิตไม่ให้ตาย และไม่ตายตลอดไป แม้ร่างกายมันจะตายลง.

แต่อย่างไรก็ดี ศาสนาอื่นในอินเดีย ที่

พ้องสมัยกับพุทธศาสนา ก็มีคำวานิพพานใช้
ด้วยเหมือนกัน, ดังปรากฏในพระบาลีนั้น
ว่ามีเจ้าลัทธิตอื่น ส่งคนมาทูลถาม
พระพุทเจ้าถึงเรื่องนิพพานชนิดของ
พระองค์, ซึ่งนิพพานของเขาอาจหมายถึง
ความตายก็ได้. เป็นพวกเจ้าลัทธิตทาง
อินเดียได้แถวแม่น้ำโคทาวารี เป็นเรื่องที่เรา
ทราบกันดีในนามของโสฬสปัญหา แห่งปา-
รายนวรรค ชุททกนิกาย. ข้อนี้พอจะสรุป
ความได้ว่า เรื่องนิพพานนั้น เป็นเรื่องสูงสุด
ของศาสนาที่พ้องสมัยกับพุทธศาสนาใน
อินเดีย, ซึ่งคงจะมีสักพวกหนึ่ง ซึ่งหมาย

ถึงความตาย และได้มาสอนในแถบ
 สุวรรณภูมินี้ ก่อนแต่ที่พุทธศาสนาจะแผ่มา
 ถึง และให้ความหมายโดยพื้นบ้านไว้เสีย
 แล้วอย่างนั้น, ทำนองเดียวกับเรื่องอัตตา
 หรืออาตมัน. เรามาวินิจฉัยกันถึงเรื่อง
 นิพพานในพุทธศาสนากันต่อไปดีกว่า.

เมื่อทรงออกผนวชแล้วใหม่ๆ ได้ทรง
 เทียบแสวงหานิพพาน ในความหมายว่าเป็น
 ที่ดับทุกข์สิ้นเชิง (ไม่ใช่ความตาย), จาก
 เจ้าลัทธิต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสมัยนั้นในอินเดีย ได้
 พบอย่างสูงเพียงแนวสัจญานาสัจญายตนะ,
 ความสงบแห่งจิตถึงขนาดตายก็ไม่ใช่ ไม่

ตายก็ไม่ใช่, ก็ไม่ทรงยอมรับ เสด็จไป
ค้นหาของพระองค์เอง จึงทรงพบนิพพานที่
เป็นความเย็นจากความสิ้นไปของกิเลส, และ
ทรงเรียกว่า “ที่สุดแห่งความทุกข์”, หมายถึง
ถึงหมดความร้อนจากกิเลส. กิเลสหมดไป
เท่าใดก็มีความเย็นเท่านั้น จนกว่าจะเย็น
ถึงที่สุด เพราะหมดกิเลสถึงที่สุด. สรุป
ความว่า หมดกิเลสเท่าไร ก็จะเย็นเท่านั้น
หรือมีนิพพานเท่านั้น ในระดับนั้น. สรุป
ความว่า นิพพานคือความเย็นที่เป็นผล
แห่งความดับของกิเลส, ไม่ว่าจะดับ
ของมันเอง หรือใครทำให้ดับ. เมื่อใดมี

ความดับแห่งกิเลส เมื่อนั้นมีสิ่งที่เรียกว่า
นิพพาน ในความหมายเดียวกันคือ “เย็น”.

ทีนี้ก็ดูต่อไป ถึงการที่กิเลสก็เป็น
สังขารธรรม คือ เกิดดับ, และตามพระบาลีว่า
ยงฺกิลฺยจฺจิ สมุทฺยธฺมมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธฺมมํ,
ก็แสดงว่า กิเลสเกิดแล้วก็ดับเมื่อมันหมด
เหตุปัจจัย แม้จะเป็นการดับชั่วคราว, หรือ
มีความเย็นชั่วคราว มันก็มีความหมายแห่ง
นิพพานแม้จะเป็นการชั่วคราว, ดังนั้น จึง
มีนิพพานชั่วคราว สำหรับผู้ที่ยังมีกิเลส
อย่างที่จะหลีกเลี่ยงมิได้. นี่แหละคือ
นิพพานชั่วคราว ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของสัตว์ที่

ยังมีกิเลสไว้. ใครๆ ก็พอจะมองเห็นได้ ว่า ถ้ากิเลสมีทั้งกลางวันกลางคืนทุกวินาที โดยไม่มีเวลาระงับแล้ว ชีวิตไหนจะทนไหว ไม่ตายก็บ้า และตายในที่สุด. จงดูให้ดีในข้อที่ว่า ชีวิตรอดอยู่ได้เพราะมีระยะเวลาที่กิเลสไม่แผดเผา, ซึ่งกล่าวโดยแท้จริงแล้ว มีระยะเวลามากกว่าเวลาที่กิเลสแผดเผาไปเสียอีก. นิพพานที่เป็นระยะๆ นั้นหล่อเลี้ยงชีวิตไว้ สำหรับเราทุกคน ไม่ยกเว้นใคร แม้แต่สัตว์เดรัจฉานในระดับหนึ่งด้วยซ้ำไป. เรารอดชีวิตอยู่ได้เพราะการหล่อเลี้ยงจากนิพพานชนิดนี้ จนเป็นปกติวิสัยของสิ่งๆ

เรียกว่าชีวิตหรือจิต. เมื่อใดว่างจากกิเลส เมื่อนั้นมีค่าหรือความหมายแห่งนิพพาน, อากาโรเช่นนี้ ต้องมีอย่างเพียงพอสำหรับสิ่งที่มีชีวิต. เรามีระยะเวลาที่เป็นการพักผ่อน (หรือ Relax) ทั้งทางกายและทางจิต จึงสดชื่นเป็นชีวิตอยู่ได้. ทำไมเราไม่รู้จัก หรือชอบคุณนิพพานชนิดนี้กันบ้าง, ดีแต่สัญชาตญาณมันจัดหาให้เอง คือสิ่งที่มีจิตมันยอมแสวงหาระยะเวลาที่ว่างจากกิเลสหรือความกระหาย. ถ้ามีความกระหายไม่หยุดมันก็ต้องตาย, ดังนั้นทารกจึงรู้จักคุณนม, บุงก็รู้จักเที่ยวดูดเลือด เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตมัน

ไว้จนถูกตบตายเอง.

สัจจะชาตญาณของคนเรา มีคุณสมบัติ
 ข้อนี้อมาในตัว คือ แสวงหาระยะเวลาที่ว่าง
 จากกิเลส หรือว่างความกระหายอย่างเพียงพอ
 ที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้. ว่างเมื่อใดก็เป็น
 นิพพานน้อยๆ เช่นนี้เสมอไป, จนกว่าจะ
 รู้จักทำให้เป็นนิพพานที่ถาวรหรือสมบูรณ์ คือ
 เป็นพระอรหันต์, ไม่ใช่ตาย แต่กลับไม่ตาย
 โดยเฉพาะทางจิตหรือวิญญาณ.

ถ้าใครมองเห็นความจริงข้อนี้ก็ารู้สึก
 ได้เองว่า เรารอดชีวิตอยู่กับนิพพานชนิดนี้
 ไม่ใช่รอดอยู่ได้ ด้วยข้าวปลาอาหารซึ่ง

หลงใหลกันนักอย่างเดียว. เราจะรู้สึกที่เรา
 ต้องมีสิ่งทีเรียกว่านิพพาน และอาศัยเป็น
 เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยกันทุกคน แล้ว
 จะไม่ให้พูดว่า นิพพานสำหรับทุกคน ได้
 อย่่างไรกัน.

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำว่า
 “นิพพาน” ยิ่งขึ้น เราต้องศึกษาในแง่ของ
 ภาษา หรือศัพทศาสตร์กันบ้าง.

ทางวัตถุ มีคำว่า *ปชฺโชตสฺเสว นิพ-*
พานํ, นิพพานคำนี้ หมายถึงความดับแห่งไฟ
 ตามธรรมดาๆ. ข้าวต้มยังร้อนอยู่ เด็กร้อง
 มาจากในครัวว่า รอประเดี๋ยวให้มันนิพพาน

หน้อย. หรือช่างทองหลอมทองละลาย เมื่อ
 เอน้ำรดให้เย็น คำบาลีตอนนี้ว่า *นิพฺพาเปยุย*
 คือทำให้มันนิพพาน เย็นแล้ว จึงทำทอง
 รูปพรรณ. แม้สัตว์เดรัจฉานที่จับมาจากป่า
 คุร้าย เอามาฝึกให้เชื่องเหมือนแมว ก็เรียก
 ว่าทำให้มันนิพพานเสียก่อน. กามสุขก็
 ทำให้คนโง่เย็นลงตามแบบของเขา, รูปฌาน
 ก็ทำให้เย็นจากไฟกาม แม้ชั่วคราว ก็เรียก
 ว่านิพพานในระดับนั้น, อากิญจัญญายตนะ
 (อรุฌาน) ก็ทำให้เย็นจากไฟที่เกิดจากรูป-
 ธรรม ที่มีเสน่ห์. นิพพานเพราะหมดกิเลส
 ทั้งปวง ทำให้เย็นถึงที่สุดโดยประการทั้งปวง.

พระอาจารย์บางพวก สร้างคำว่า สิว-
โมกขมหาณีพพานขึ้นมาใช้ แล้วอธิบายให้
เป็นบ้านเป็นนครไปเสียเลยเข้าใจไม่ได้, เก็บ
ไว้สำหรับยกมือขึ้นไหว้ เมื่อได้ยินคำๆ นี้ เปล่ง
ออกมาจากบนธรรมาสน์ในวัดทั่วไป.

ยังมีคำว่า นิพพุติ ซึ่งมีความหมาย
แห่งนิพพานในชั้นศีลธรรม คือความเย็นอก
เย็นใจ หรือชีวิตเย็น อย่างที่มีหญิงสาวคน
หนึ่งชมเจ้าชายสิทธัตถะว่า บุรุษนี้เป็นลูก
ของใคร พ่อแม่ของเขาก็นิพพุต(คือเย็น),
เป็นภัสตาของหญิงใดหญิงนั้นก็ นิพพุตา (คือ
เย็น), เหล่านี้ มีความหมายแห่งนิพพาน.

พระในปัจจุบันนี้ในประเทศไทยบอก
 อานิสงส์แห่งศีลว่า *ศีเลน นิพพุติ ยนฺติ -*
ถึงนิพพุติได้เพราะศีล, หลังจากที
 สมบูรณ์ด้วยโภคะ และถึงซึ่งสุคติแล้ว. ทั้งนี้
 ก็เพราะต้องการให้นิพพาน เข้ามาเกี่ยวข้องกับ
 กับชีวิตประจำวันนั่นเอง.

ความเย้นอกเย้นใจ ที่ทุกคนต้องการ
 นั้นแหละ มีความหมายแห่งนิพพาน, แต่
 เขาเข้าใจมันผิด มุ่งไปที่กามารมณ์ซึ่งเป็น
 ของร้อนไปเสีย, ก็ได้นิพพานหลอก ซึ่งก็
 เคยมีผู้ถือเอาเช่นนั้นมาแล้วแต่ครั้งพุทธกาล
 หรือก่อนพุทธกาลดังที่ปรากฏอยู่ในทฎฐิติ ๖๒

แห่งพรหมชาลสูตร.

ดูเถิด คำว่านิพพาน มีประวัติมาอย่างไร, และมีความหมายสรุปว่าอย่างไร มีอะไรที่หมายถึงความเย็นนอกเย็นใจ ตามความรู้สึกสูงหรือต่ำของตน ๆ ทั้งนั้น. แต่ความสำคัญมันอยู่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตให้รอดอยู่ได้ทั้งนั้น, คือหยุดระยะที่ไฟเผาไหม้จิตใจให้น้อยลง พอรอดอยู่ได้, จนกว่าจะถึงระดับสูงสุด ดับไฟได้เด็ดขาดนั่นเอง. ปริณญาสูงสุดในพุทธศาสนานั้น ตรัสไว้ว่า ได้แก่ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ, นั่นคือดับไฟโดยสิ้นเชิง และเย็นถึงที่สุดเท่าที่ชีวิตจะ

เย็นได้.

นิพพานไม่ใช่จิต แต่เป็นสิ่งที่จิตลู
 ถึงได้ ดังที่ตรัสไว้ว่าเป็นอายตนะอย่างหนึ่ง
 สำหรับสติปัญญาเข้าถึง. รูปเสียงกลิ่นรสและ
 โผฏฐัพพะนั้นเป็นอายตนะทางวัตถุ หรือ
 ทางกาย, กายลูถึงได้. อากาสนัญญาตนะ
 กระทั่งถึงเนวส์ัญญานาสัญญาตนะนั้น เป็น
 อายตนะทางจิต สำหรับจิตลูถึงได้, ส่วน
 นิพพานนั้นเป็นอายตนะทางสติปัญญาหรือ
 ทางวิญญาณ สำหรับสติปัญญาสัมผัสหรือลู
 ถึงได้. นับว่าเป็นสิ่งที่ธรรมชาติมีไว้สำหรับ
 มนุษย์ในระดับสูงนั่นเอง, ควรจะรู้จักไว้

สำหรับจะได้อะไรไม่เป็นหมันด้วยกันทั้งสองฝ่าย.
เรามีสติปัญญาสำหรับสัมผัสนิพพานด้วย
กันทุกคน, อย่าให้มันเป็นหมันเสียเลย.

นิพพานธาตุ เป็นสิ่งที่มีอยู่ตาม
ธรรมชาติ สำหรับให้เกิดการบรรลุนิพพาน
เสมือนโอสถอันประเสริฐระดับทุกข์ทั้งปวง. มี
ความทุกข์หรือโรค ที่ไม่มีหยูกยาตาม
ธรรมดาแก้ไขได้. มันมีโรคแห่งกิเลส ซึ่ง
ต้องแก้ด้วยการดับกิเลส ที่ทำให้บรรลุนิพพาน
นิพพานธาตุนั้น เป็นโรคสูงสุดทางวิญญาณ
ซ่อนอยู่อย่างลึกลับ ที่ทำให้มนุษย์ทนทุกข์
อย่างลึกลับ, ใครดับเสียได้ ก็เป็นมนุษย์ที่

ถึงที่สุดแห่งความเป็นมนุษย์.

การพูดว่าสมัยนี้ ไม่มีนิพพานนั้น เป็นคำพูดที่ผิดเกินผิด, เพราะนิพพานธาตุ มีอยู่ตามธรรมชาติทุกเมื่อ หากแต่ไม่มีผู้ สนใจแล้วค้นหา. พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และเปิดเผยให้ อย่างเป็นทางการพระมหา- กรุณาธิคุณอันใหญ่หลวง แต่เราก็มืดบดท เลี้ย ว่าสมัยนี้ไม่มีนิพพานแล้ว แทนที่จะ พูดว่าสมัยนี้ไม่มีใครรู้จักและสนใจ. เพียง แต่เราทำตนให้เป็นสาวกที่ถูกต้องแท้จริง นิพพานก็จะปรากฏออกมา เพราะรอคอยผู้ ที่จะค้นหาอยู่แล้ว.

เราสร้างนิพพานไม่ได้ เพราะอยู่
เหนือเหตุเหนือปัจจัย, แต่เราสร้างปัจจัย
แห่งการบรรลุนิพพานได้ ได้แก่การกระทำ
ทุกอย่างที่เป็นไปเพื่อละกิเลส. เราจะไม่
พูดอย่างที่เขาสอบพูดกันว่า กระทำความดี
นี้เป็นปัจจัยแก่พระนิพพาน ที่ถูกนั้นมัน
เป็นปัจจัยแก่ การบรรลุนิพพาน, ซึ่งเป็น
สิ่งกระทำได้ทุกยุคทุกสมัย. คนแก่ๆ ชอบ
คำว่าบันไดแห่งนิพพาน เพราะเข้าใจเป็น
สถานที่หรือบ้านเมือง เพราะได้รับคำสั่ง
สอนให้เข้าใจเช่นนั้น. แต่ก็มีความหมาย
ที่พออนุโลมได้ ซึ่งหมายถึงปัจจัยแห่งการ

บรรณนิพพานอีกนั่นเอง.

ไวพจน์หรือคำแทนชื่อของนิพพาน มีมากมาย หลายสิบคำ เช่นคำว่า ความไม่ตาย ความเที่ยงแท้ ความสงบ ความไม่มีภัย ความไม่เจ็บไข้ ความไม่มีโรค ความเป็นอิสระ ความหลุดพ้น ที่หลบซ่อน ที่พึ่งพิง ที่ด้านทาน ที่เกาะของคนตกน้ำ ประโยชน์อันสูงสุด บรมสุข ฝั่งนอก ที่พึ่งถึงพึ่งไปในเบื้องต้น ที่สิ้นสุดแห่งสังขารการปรุงแต่ง ฯลฯ เหล่านี้ ล้วนแต่มีความเย็น เพราะไม่มีไฟเผาให้เราร้อน มีความสงบเย็นเป็นความหมายหรือคุณค่า หากแต่เป็นชั้นละเอียดอ่อน

จนไม่เป็นที่ต้องการของผู้ที่ยังมีกิเลสปิดบัง
มากเกินไป. เมื่อแหวกกิเลสทิ้งไปเสียบ้าง
ก็จะพอใจในนิพพานยิ่งกว่าสิ่งใด เป็น
แน่นอน, และเป็นได้ด้วยกันทุกคน. ขอ
ให้เราถือเอาคำว่า “เย็น” เป็นคุณค่าสูงสุด.

คำพูดที่ใช้แสดงความหมายของ
นิพพานได้ดีที่สุด คือคำว่า ที่สิ้นสุดแห่ง
ความทุกข์ ดังที่พระพุทธองค์ทรงชี้, แต่ก็
ไม่เป็นที่สนใจ แก่ผู้ที่ไม่รู้สึกว่าคุณ
ทุกข์. เขาไม่รู้สึกว่าคุณทุกข์ เขา
ต้องการสิ่งที่เขาต้องการ ไม่มีคุณ
ทุกข์ที่
ต้องดับ. เขาเลยไม่ต้องการความดับทุกข์

หรือที่สุดแห่งความทุกข์. แม้ชาวต่างประเทศจำนวนมากที่มาสวมโมกซ์ ก็มีความรู้สึกเช่นนั้น. ต่อเมื่อบอกว่าเป็นชีวิตใหม่ หรือที่ดับลงแห่งความกระหาย (Quenching of Thirst) หรือชีวิตที่อยู่เหนือความเป็นบวกลบ (Positive & Negative) เขาจึงสนใจอย่างยิ่ง. นี่แหละคือความยากลำบากเกี่ยวกับภาษา ที่จะใช้พูดจาให้คนสนใจนิพพาน. สำหรับคน ๆ หนึ่ง จะต้องมีการแปลสำหรับคำว่านิพพาน ให้เฉพาะคนนั้นเป็นคน ๆ ไป, เป็นความยากลำบากไม่น้อยเลย. แต่โดยส่วนลึกแล้ว ทุกคนต้องการ

นิพพาน โดยที่ไม่รู้สีกตัว หรือมีเจตนา โดย
อำนาจของสัตตชาตญาณ.

การศึกษานิพพานในชีวิตประจำวัน,
เป็นสิ่งที่ทำได้เพื่อเข้าใจและพอใจในความ
หมายของนิพพานยิ่งขึ้นไป. เมื่อเห็นไฟ
ดับหรือของร้อนเย็นลง ก็มองเห็นความ
หมายของนิพพาน, เมื่ออาบน้ำ กินน้ำแข็ง
เมื่อลมโชย ฝนตก ก็กำหนดในความหมาย
ของนิพพาน, เมื่อใช้สร้าง บวมยุบ หาย
ปวดศีรษะ ก็กำหนดความหมายของนิพพาน
ว่าหาพบในสิ่งเหล่านั้น, เมื่อเหงื่อออก นอน
หลับ กินอิ่ม ก็เห็นความหมายของนิพพาน,

เมื่อเห็นสัตว์เชื่องหมดพยศอันตราย ก็เห็น
ความหมายของนิพพาน, เหล่านี้ เป็นบท
เรียนที่ช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของนิพพานได้
ทุกราวไป จิตจะนุ่มไปทางพอใจใน
นิพพานเป็นประจำ ช่วยให้จิตสิ้นไหลไปใน
ทางของนิพพานได้ง่ายเข้า.

เมื่อได้พบความเย็นในความรู้สึกเมื่อใด
ก็กำหนดความเย็นนั้นไว้ในใจแล้วหายใจออก-
เข้า, หายใจเข้าก็เย็น หายใจออกก็เย็น, เข้า-
เย็น ออก-เย็น อยู่สักพักหนึ่ง ก็เป็นบท
เรียนที่ดี จะช่วยให้เป็น นิพพานกาโม ได้
เร็วขึ้น. สัตถุชาตญาณจะเปลี่ยนไปทางโพธิ

มากขึ้น ๆ กว่าการทำงานที่ไม่ทำเช่นนั้น. นิพพานตามธรรมชาติหรือการดับแห่งกิเลสโดยไร้สำนึก จะมีมากขึ้นและง่ายขึ้น; เป็นการช่วยธรรมชาติ อย่างดีที่สุด.

สรุปความว่า นิพพานไม่ใช่ความตาย แต่เป็นความเย็น หรือความไม่ตายที่มีชีวิตชีวา, ในพระบาลีไม่เคยใช้คำนิพพานว่าเกี่ยวกับความตาย. นิพพานเป็นธาตุตามธรรมชาติ พร้อมทั้งสัมผัสกับจิต ในฐานะที่เป็นอายตนะชนิดหนึ่ง, ถ้าไม่มีนิพพานแล้วพุทธศาสนาก็ไม่มีความหมายอะไร. นิพพานชนิดแท้จริงที่ต่างจากนิพพานในลัทธิอื่นนั้น

ค้นพบโดยพระพุทธองค์. นิพพานตาม
ธรรมชาติมีได้ โดยกิเลสเป็นสิ่งที่เกิดดับ
ในฐานะเป็นสังขารธรรมชนิดหนึ่งนั่นเอง เป็น
เหตุให้นิพพานปรากฏแก่จิตทุกครั้งที่เกิดดับ
ไม่ปรากฏ. นิพพานชนิดนี้หล่อเลี้ยงชีวิตสิ่ง
ที่มีชีวิตให้รอดตายไม่เป็นบ้า หรืออย่างน้อย
ก็นอนหลับได้, นิพพานมิใช่นครพิเศษ
อะไรอยู่ที่ไหน แต่อยู่ในจิตที่กำลังว่างจาก
กิเลสที่ก่ลุ่มรุม, สำหรับทางศีลธรรมของ
คนทั่วไปในบ้านเรือนเรียกโดยชื่อว่า นิพพุติ.
นิพพานมิใช่จิต แต่ปรากฏแก่จิตได้ในฐานะ
เป็นอายตนะชนิดหนึ่ง. จะมีนิพพานที่นี้

และเดี๋ยวนี้ได้โดยหายใจเข้า-เย็น หายใจออก-เย็น, เป็นที่ดับเย็นแห่งความร้อน ความกระหาย ความทุกข์ ในชีวิตประจำวันโดยอัตโนมัติ ไม่ต้องรู้สึก, เป็นการหล่อเลี้ยงชีวิตอยู่ตลอดเวลา.

หวังว่าท่านทั้งหลาย คงจะเริ่มรู้จักนิพพานสำหรับทุกคนว่ามีใช่เป็นการข้อมแมวขาย แต่เป็นแมวจริงที่ใช้จับหนูคือความทุกข์ร้อนได้ ตามสมควรแก่กำลังสติปัญญา ของทุกคน ทุกคน !

โมกขพลาราม

๓ เม.ย. ๓๑

ธรรมะใกล้มือ

- สมัครรับ SMS ข้อธรรมฟรี เฉพาะเครือข่าย AIS
กด *455233300 แล้วกดโทรออก
- ธรรมะ “Twitter” ที่ www.twitter.com/buddhadasa
- ธรรมะดีดี (D³) รับ “ข้อธรรม” และ “เสียงธรรม”
www.facebook.com/buddhadasaarchives
www.facebook.com/book.bia
www.dhamma4u.com
www.bia.or.th
www.life-brary.com
- แอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน ทั้ง iOS และ Android
  - BIA Dhamma eTravel : เที่ยวทั่วไทยให้ถึงธรรม
เปิดพื้นที่ธรรมในหัวใจสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมมือใหม่
  - BIA Meditation : สงบจิต พินิจ ภาวนา
สัมผัสสมาธิกับการดับเสียงธรรมชาติ

ธรรมะในสวน ตักบาตรเดือนเกิด

- ทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน ที่สวนโมกข์กรุงเทพ
- บูชาพระรัตนตรัย รับศีล และฟังธรรม ตักบาตรแบบครั้ง
พุทธกาล แล้วร่วมกรวดน้ำแผ่เมตตา ร่วมกินข้าวกันบาตร
- เจริญสติภาวนา และกิจกรรมมหรสพเพื่อปัญญา

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

เป็นที่รวบรวม ดูแล รักษาและจัดระบบบริการการศึกษา ค้นคว้า เอกสารต้นฉบับและสื่อการศึกษาการเผยแพร่ต่างๆของท่านพุทธทาส ตลอดจนการให้บริการ ร่วมมือสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าวิจัย พัฒนาเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านศาสนธรรม การจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างสติปัญญาและจิตใจ ให้เจริญเติบโตจนกล้าแข็งในความ ถูกต้องและดีงามอย่างริ้นรมย์ จนสามารถเป็นผู้ที่อยู่เย็นและเป็น ประโยชน์ยิ่งขึ้น